

SAKSBEHANDLER
Martine Magdalena Thodesen Sande
Bård Langvandslien

VÅR REF.
25/01360-31

DERES REF.

VÅR DATO
07.11.2025

DERES DATO

postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

Statens vegvesen, utbygging
Nygårdsgaten 112
5008 BERGEN

Att: Ingunn Foss

Fetsund lenser - Lillestrøm kommune - Riksantikvarens avgjørelse i klagesak om bygging av ny bru over Glomma

Riksantikvaren viser til klage fra Statens vegvesen datert 19. mars 2025. Statens vegvesen har klaget på Akershus fylkeskommunes avslag på søknad om dispensasjon fra fredningen av et område rundt Fetsund lenser for å bygge ny bru over Glomma.

Klagen er sendt innenfor klagefristen og blir tatt til behandling, jf. forvaltningsloven § 29.

Konklusjon

Riksantikvaren har vurdert alle sider av saken og opprettholder Akershus fylkeskommunes avslagsvedtak. Klagen på avslaget på dispensasjonssøknaden tas ikke til følge.

Statens vegvesen kan likevel gå videre med planforslaget, og Riksantikvaren varsler at vi vil starte en avfredningsprosess for deler av anlegget når reguleringsplanen er vedtatt i Lillestrøm kommune.

Juridisk status for eiendommen og forvaltningsmyndighet

Fetsund lenser ble fredet i vedtak av 26. oktober 1989 med hjemmel i kulturminneloven § 15. Samtidig ble et større område rundt anlegget fredet.

Det er Akershus fylkeskommune som er forvaltningsmyndighet. Dette følger av forskrift om fastsetting av myndighet mv. etter kulturminneloven § 3(4).

Bakgrunn for saken

Staten vegvesen skal bygge ny bru over Glomma i tråd med vedtatt kommunedelplan for riksvei 22 – kryssing over Glomma. Ny bru vil gå over det vedtaksfredete kulturminnet Fetsund lenser. Området inngår i tillegg i et kulturmiljø og landskap av nasjonal interesse; Bingsfoss i Glomma – Nordre Øyeren.

Ved offentlig ettersyn av kommunedelplanen i 2017, lå det ute tre alternativer til trasé over Glomma: A2, E2 og D2.1. Riksantikvaren reiste 27. juni 2017 innsigelse til traséalternativene A2 og D2.1. Alternativ E2 ble vurdert som kulturmiljøforvaltningens foretrukne alternativ, da traseen ikke berørte eller hadde negative konsekvenser for kjente fredete kulturminner. I innsigelsen skrev Riksantikvaren at vi ville vurdere A2-alternativet på nytt dersom følgende ble tatt med i den videre prosessen og innlemmet i et revidert planforslag:

- Brokonstruksjonen skal ikke ha brokar/pilarer i skipsleia langs den vestre elvebanken, og hvis mulig ingen bropilarer i det fredete området overhodet.
- Det kan garanteres at eventuelle brokar/pilarer i det fredete området ikke skal forhindre framkommeligheten og vedlikeholdet av Fetsund lenser. Vi forutsetter at det framlegges en utredning som dokumenterer dette.
- Det kan garanteres at ingen av Fetsund lensers vannfaste installasjoner blir ødelagt i byggeprosessen og at sikring av anlegget med tanke på mulig skader ved oppvirvling av synketømmer eller annet blir gjort på en tilfredsstillende måte.
- Traseen/broa flyttes så langt nord som mulig, helt inntil eksisterende bro.
- Både firefeltsvei for gjennomgangstrafikk og lokalveitrafikk med gang- og sykkelvei legges på felles brokonstruksjon med felles fundamentering, men holdes fysisk atskilt. Dette for å unngå flere brokonstruksjoner ved siden av hverandre og unødvendig mange brokar i elva.

- Herredshuset flyttes til en annen egnet tomt på Statens vegvesens regning.

Etter justeringer fra Statens vegvesen, trakk Riksantikvaren 20. desember 2017 innsigelsen for alternativ A2. Begrunnelsen for dette var at Statens vegvesens justering imøtekom de fleste av punktene i innsigelsen:

- Ny bru var flyttet inntil eksisterende bru.
- Bru for lokal veitrafikk og firefelts vei var samlet på felles fundamentering.
- Statens vegvesen skrev at de skal utrede hvordan brukarenes plassering og utforming vil påvirke strømningsforholdene og erosjon i elva i reguleringsplanfasen. Riksantikvaren aksepterte at den etterspurte utredningen vil komme på dette tidspunktet i prosessen.
- Herredshuset vil bli flyttet dersom bygningen er i flyttbar tilstand.

Når det gjaldt bruas utforming, viste Riksantikvaren til at det *"å spenne ei bru over hele det fredete området av Glomma vil kreve en brutype med tre tårn og tre kabelrekker, noe som vil være lite egnet estetisk. Riksantikvaren mener det er tilstrekkelig at skipsleia forblir åpen, slik at vedlikeholdet av Fetsund lenser ikke forhindres."*

I etterkant er prosjektet nedskalert, slik at bru for lokal veitrafikk utgår.

Statens vegvesen søkte 28. januar 2025 om dispensasjon fra områdefredningen rundt Fetsund lenser for tre tiltak:

1. Oppføring av et brutårn på 60 meter med skråstag langs vestre elvebredd
2. Etablering av et midlertidig anleggsområde
3. Rive eksisterende veibru som går gjennom området

Alle tiltakene krever dispensasjon fra områdefredningen.

Akershus fylkeskommune avslo søknad om dispensasjon i vedtak 5. mars 2025. Avslaget var begrunnet med at en firefelts bru og et høyt brutårn til sammen vil føre til en omfattende endring av miljøet ved den fredete Sootbrakka. Videre skriver fylkeskommunen at særlig det vestre brutårnet vil føre til fjernvirkninger i landskapsrommet. Innenfor nordøstre del av lenseområdet vil ny bru bli et landemerke

som vil prege området. Fylkeskommunen konkluderte med at ny bru vil utgjøre et vesentlig inngrep i områdefredningen og at de derfor ikke hadde hjemmel i kulturminneloven til å innvilge dispensasjon.

Statens vegvesen klaget på avslaget 19. mars 2025.

Befaring og møte

Riksantikvaren var på befaring ved Fetsund lenser 27. mai 2025. Til stede på befaringen var representanter fra Statens vegvesen, Multiconsult, Museene i Akershus, Stiftelsen Fetsund lenser og Riksantikvaren.

Den 5. juni 2025 ble det avholdt et møte mellom Statens vegvesen, Museene i Akershus og Riksantikvaren. På møtet ble det avtalt at Statens vegvesen skulle komme med en tilleggsutredning før Riksantikvaren avgjorde klagesaken. Vi mottok denne 14. oktober 2025.

Anmodning om å endre fredningen

Riksantikvaren har den 10. juni og 15. september 2025 mottatt brev fra fylkesrådet i Akershus fylkeskommune, der de ber Riksantikvaren om å vurdere en endring av fredningen dersom det ikke kan gis dispensasjon for bygging av brua.

Innholdet i klagen

I klagen datert 19. mars 2025 viser Statens vegvesen til at

- traseen følger de føringene som er satt i kommunedelplan for Rv. 22 – kryssing av Glomma, som ble vedtatt i Lillestrøm kommunestyre 9. september 2020.
- Akershus fylkeskommune har tidligere gitt aksept for at Statens vegvesen har kunnet arbeide videre med en skråstagbru som hovedkonsept.
- det vil være teknisk svært vanskelig å bygge bru med fundamenter i elva. Ny bru må fundamenteres ned til berg. Glomma har stedvis mektige løsmasser, noe som gir kompliserte fundamenteringsforhold med opptil 80 meter ned til fast fjell.
- det er flere fordeler ved valgt brutype (stråstagbru med to ulike tårn). Den vil
 - o ivareta alle kravene satt av Riksantikvaren i forbindelse med innsigelsen i 2017 og er valgt for å imøtekomme denne.

- gi minst inngrep i fredningsområdet, både i bygge- og ferdigfasen.
- medføre minst risiko ved bygging med hensyn til tekniske gjennomføring, geoteknikk og geologi.
- i liten grad påvirke strømningsforhold og erosjon i Glomma.
- ivareta naturmiljøet i Glomma.
- ha kortest byggetid og minst ulemper i byggefasen.
- innenfor rammene av kommunedelplanen, og med kriteriene som ble gitt av Riksantikvaren ved frafall av innsigelsen til kommunedelplanen, vil det ikke være mulig å få til en mer skånsom måte å krysse fredningsområdet til Fetsund lenser på.

Statens vegvesen ber om dispensasjon for bruløsningen de har søkt om.

Akershus fylkeskommunes vurdering av klagen

I oversendelsen til Riksantikvaren 28. mars 2025 skriver Akershus fylkeskommune at de i sitt vedtak har vurdert at bygging av ny bru og vei over og inne i det fredete området, vil endre nærmiljøet ved Sootbrakka og det større landskapsrommet som Fetsund lenser inngår i. De har vurdert at tiltaket ikke er forenlig med formålet med områdefredningen, og at de derfor har konkludert med at det vil utgjøre et vesentlig inngrep i kulturmiljøet.

De understreker at dispensasjonssøknaden er behandlet og vurdert med grunnlag i fredningsvedtaket og kulturminnelovens bestemmelser. Fylkeskommunen vurderer at det ikke er hjemmel til å innvilge dispensasjon fra fredningen.

Fylkeskommunen viser til punktet i klagen hvor det påpekes at fylkeskommunen, i dialogmøter med Statens vegvesen, har gitt aksept for videre arbeid med en skråstagbru som hovedkonsept. Fylkeskommunen viser til sin kommentar til referatet fra møtet 18. november 2022, hvor de presiserte at det er uavklarte forhold knyttet til spørsmål om dispensasjon fra fredningsbestemmelsene.

Fylkeskommunen viser videre til at det er viktige samfunnshensyn knyttet til tiltaket og at det kan være relevant å vurdere fredningen av Fetsund lenser i en større

sammenheng. Fylkeskommunen opprettholder vedtaket og overlater til Riksantikvaren å behandle klagen, og eventuelt vurdere fredningens omfang og formål.

Statens vegvesens merknader til oversendelsen

I brev datert 10. april 2025 kommenterer Statens vegvesen klageoversendelsen fra fylkeskommunen. De viser til

- planprosessen og Riksantikvarens innsigelse i 2017. Arbeidet med reguleringsplan for ny rv. 22 har fulgt føringene i gjeldende kommunedelplan. Krav satt av Riksantikvaren for å trekke innsigelsen har blitt fulgt opp.
- dialog med kulturmiljøforvaltningen i løpet av planprosessen og at Akershus fylkeskommune i utgangspunktet var positive til å gi dispensasjon fra fredningsbestemmelsene.
- at skråstagbru med to ulike tårn er den eneste brua som er teknisk mulig å bygge på stedet, og som samtidig best ivaretar hensynet til det fredete kulturmiljøet Fetsund lenser.
- at ny bru blir betydelig større og tyngre enn eksisterende bru, og derfor må fundamenteres på berg, i motsetning til eksisterende bru.
- at rv. 22 kryssing av Glomma er et samfunnsmessig svært viktig samferdselsprosjekt. Det er blant de prioriterte prosjektene i Nasjonal transportplan 2025 – 2036 med oppstart i første seksårsperiode.

Tilleggsutredning fra Statens vegvesen

Statens vegvesen har 14. oktober 2025 sendt en tilleggsutredning der de gir en nærmere begrunnelse for valget av skråstagbru, og hvorfor bjelkebru med underliggende bæring ikke er valgt. I tilleggsutredningen står det at det samlet sett er teknisk mulig å bygge en bjelkebru, men det er flere argumenter som taler mot. En bjelkebru

- vil medføre store direkte inngrep i det fredete området.
- vil innebære en stor økning i investeringskostnader sammenliknet med alternativet for skråstagbru.
- vil innebære en økt byggetid på 1-1,5 år.
- vil føre til økte klimagassutslipp.
- er mer sårbar for skader med hyppigere flommer.
- fører til at planprosessen vil bli minst ett år forsinket.

- vil kunne medføre en lavere prioritering av prosjektet og usikkerhet rundt gjennomføring.

Statens vegvesen foreslår en optimalisering av skråstagbrua, der man blant annet vurderer høyde og utforming på brutårna, og inviterer Riksantikvaren inn i denne prosessen.

Statens vegvesen skriver avslutningsvis at dersom Riksantikvaren konkluderer med at det ikke er hjemmel i kulturminneloven til å gi dispensasjon fra fredningen, ber de om at det igangsettes arbeid med å oppheve deler av områdefredningen eller endre fredningsvedtaket.

Merknader fra andre

I forbindelse med klagesaken har Riksantikvaren mottatt merknader fra flere aktører:

Museene i Akershus (MiA)

Vi har mottatt brev fra MiA 31. mars, 15. september og 27. oktober 2025.

I brev datert 31. mars 2025 kommenterer MiA fylkeskommunens avslag og klagen fra Statens vegvesen:

- MiA støtter fylkeskommunens vurdering i avslagsvedtaket av hvordan ny bru vil påvirke Fetsund lenser. De ønsker samtidig å være en god samarbeidspartner for et samfunnsnyttig prosjekt.
- De minner om vedtak fra Lillestrøm kommune om at Bingen og Fetsund lenser samt Nordre Øyeren naturreservat skal fremmes som mulig kandidat på UNESCO's verdensarvliste.
- Museet ønsker at mudring inkluderes i arbeidet med ny bro.
- De viser til at det i kommunedelplanen for Rv. 22 – kryssing over Glomma står at det ved utarbeidelse av reguleringsplan skal utarbeides en plan for avbøtende og kompenserende tiltak. Museet anser det som viktig med konkret samarbeid om hvilke avbøtende og kompenserende tiltak som vil være nødvendig for å sikre kultur- og naturarven.

Den 15. september 2025 viser MiA til en kronikk skrevet av museumsdirektør Hulda Brastad Bernhardt i Romerikes Blad den 11. september 2025:

- De viser til at stat, fylke og kommune gjennom MiA har investert over 177 millioner kroner siden 2013 for å sikre, bevare, drifte og istandsette lensene og våtmarkssenteret.
- Utbygging av en firefelts vei, brustag og brufundamenter tett inntil fredete hus, lenseanlegg og sårbare våtområder vil forandre området for alltid. Det alternativet som er foreslått vil være både svært visuelt skjemmende og ha uante konsekvenser for kulturminner i vann. Det vil også få store konsekvenser for museumsdriften og for publikums mulighet til å oppleve, lære og forstå.
- Museet opplever at konsekvensene for kulturmiljøet, museumsdriften og publikum er for dårlig belyst i debatten og prosessen.
- De viser til vilkårene som ble satt for Riksantikvarens beslutning om å trekke innsigelsen i 2017, og ber Riksantikvaren særskilt undersøke om vilkårene for imøtekommelse av innsigelsen er oppfylt.
- Museet viser til konseptutvalgsutredning (KVU) som ble gjennomført i 2020 for vegforbindelse øst for Oslo og påpeker at det i denne ble benyttet en ny metode for vurdering av ikke-prissatte miljøvirkninger i områdene, der forholdet til kulturminnene var fraværende. Museet mener at dette var en svakhet i beslutningsgrunnlaget.

I brev 27. oktober 2025 kommenterer MiA tilleggsutredningen fra Statens vegvesen:

- Museet viser til at det i tilleggsutredningen er en gjennomgående svakhet knyttet til vurdering av konsekvensen og påvirkningen tiltaket vil ha på kultur- og naturmiljøet. I en sak som krysser gjennom et nasjonalt utvalgt kulturlandskap, vil det være svært overraskende om KU-forskriften ikke trer inn.
- Museet påpeker uriktige opplysninger på s. 3 i tilleggsutredningen. Der viser Statens vegvesen til at MiA representerer Fetsund Lenseminneforening – det er ifølge museet feil. Videre står det i tilleggsutredningen at det i varselet til planoppstart ble vist forskjellige bruløsninger over Glomma og at MiA anbefalte skråstagløsning med to tårn fordi den gir et helt åpent elverom og ikke berører de fysiske installasjonene til Fetsund lense i Glomma. Dette medfører ifølge museet ikke riktighet. Museet har ikke anbefalt skråstagløsning fremfor en annen.

- Hovedbudskapet er at de nødvendige faglige utredningene knyttet til bruløsningenes påvirkning på kulturminner, kulturmiljø og naturmiljø ikke er forskriftsmessig gjort.
- Avfredning av en korridor gjennom kultur- og naturlandskapet vil få så store prinsipielle konsekvenser for kultur- og naturforvaltningen i Norge, at museet ikke overskuer omfanget av en eventuell slik beslutning.

Statens vegvesen har i brev datert 5. november 2025 kommet med merknader til brev fra MiA 27. oktober 2025 og opprettholder sin forståelse av saksforløpet i forbindelse med planoppstart i 2022.

Fetsund Lenseminneforening

Vi har mottatt brev fra Fetsund Lenseminneforening 20. august og 2. november 2025.

I brevet 20. august 2025 kommer foreningen med kommentarer til klagesaken:

- Foreningen viser til fredningsvedtaket fra 1989 og at omfanget av områdefredningen ble begrunnet med viktigheten av å hindre at kulturminnet skal bli utsatt for aktiviteter/bygging o.l. som vil kunne svekke virkningen av kulturminnet i landskapet.
- Foreningen er glad for og enig i fylkeskommunens konklusjon om at omsøkte tiltak er et vesentlig inngrep i kulturmiljøet.
- Foreningen understreker at Fetsund lenser er det eneste bevarte sorteringsanlegg for tømmer av et slikt omfang i verden.
- De trekker frem viktigheten av vurdering av skredfare i forbindelse med brubyggingen. De viser til at konsekvensene av et eventuelt skred, som vil kunne ødelegge Fetsund lenser, er et moment som bør tas med i betraktningen når saken nå er til behandling hos Riksantikvaren.
- Fetsund Lenseminneforening oppfordrer Riksantikvaren til å opprettholde Akershus fylkeskommunes vedtak.

I brevet 2. november 2025 kommenterer foreningen tilleggsutredningen til Statens vegvesen:

- Foreningen viser til at både fylkesrådet i Akershus og Statens vegvesen har bedt Riksantikvaren om å endre fredningen av Fetsund lenser. Foreningen mener dette er oppsiktsvekkende. Fredning skal være det beste vern for kulturminner. Dersom Riksantikvaren begynner å reversere fredningen av Fetsund lenser, vil det bety å legge veien åpen for at andre fredningsvedtak også kan reverseres.
- Foreningen anerkjenner at det er behov for ei ny bru over Glomma. De ønsket i utgangspunktet et alternativ som lå nord for jernbanebrua.
- Foreningen viser til at dersom Riksantikvaren skulle akseptere en skråstagbru, vil den grundige vurderingen som er foretatt av fagmyndigheten i Akershus fylkeskommune i forbindelse med dispensasjonssøknaden bli underkjent.
- Foreningen viser til at hensynet til kulturmiljøverdiene og samferdselshensyn står mot hverandre i denne saken. De stiller spørsmål ved om ett av disse hensynene må vike eller om det er mulig å ivareta begge deler. Foreningen viser til at ettersom det finnes flere alternativer til trasé for ny bru, vil det fortsatt være mulig å ivareta begge disse hensynene dersom det finnes en vilje for det både politisk og administrativt. Det vil ikke være første gang ansvarlige politikere revurderer situasjonen og fatter et nytt vedtak.
- De viser til at det er viktig at det blir foretatt en grundig konsekvensutredning, slik at det blir mulig å vurdere i hvor stor grad kultur- og naturmiljøet blir påvirket.
- Foreningen viser til den økte belastningen økt trafikk og høyere fartsgrense nærmere Sootbrakka vil ha på bygningen.
- Foreningen oppfordrer Riksantikvaren til å la hensynet til det teknisk-industrielle kulturminnet Fetsund lenser veie tyngst i denne saken.

Stiftelsen Fetsund lenser fløtingsmuseum og naturinformasjonssenter

Vi har mottatt brev fra stiftelsen 31. oktober 2025 der de kommenterer Statens vegvesens tilleggsutredning:

- Stiftelsen er eier av Fetsund lenser.
- Stiftelsen støtter merknader og vurderinger gjort av MiA i brev av 27. oktober 2025. De viser til at det er viktig at det foretas en grundig konsekvensutredning.
- De mener at det er feil av Statens vegvesen å påstå at stiftelsen har anbefalt en skråstagbru, eller at traseen er stiftelsens foretrukne alternativ.

- Stiftelsen mener det er oppsiktsvekkende at Statens vegvesen og Akershus fylkeskommune ber om en endring eller oppheving av fredningen.
- De viser til at omfanget av områdefredningen var et bevisst valg fra departementet. Å endre på dette i ettertid, vil bety å underkjenne de vurderingene som ble foretatt da fredningsarbeidet pågikk.

Foreningen Fet for framtiden

Vi har mottatt brev og et argumentasjonsnotat fra Foreningen Fet for framtiden 22. april 2025:

- I brevet viser foreningen til at de har som mål å få endret Lillestrøm kommunestyres vedtak om hvor ny bru over Glomma skal bygges.
- De mener at ny bru skal bygges nord for jernbanebrua.
- Foreningen viser til faren for kvikkleireskred ved bygging av brua på planlagt sted.
- Videre viser de til fremtidig økt nivå av trafikkstøy fra en firefelts bru med fartsgrense 80 km/t, og at det vil kunne påvirke utendørs formidling ved lensene.
- Foreningen oppfordrer Riksantikvaren til å opprettholde fylkeskommunens avslag på dispensasjonssøknaden.

Nordre Øyeren Fuglestasjon

Vi har mottatt brev fra Nordre Øyeren Fuglestasjon 27. mai 2025:

- De ønsker å gjøre Riksantikvaren oppmerksomme på at den nye Glommakryssingen vil få konsekvenser for naturverdiene i Nordre Øyeren naturreservat.
- Nordre Øyeren er Nord-Europas største innlandsdelta og er et internasjonalt viktig våtmarksområde som har hatt status som Ramsar-område siden 1985.
- Området er den viktigste trekklokaliteten for fugler i Oslo og Akershus. Brua vil fungere som en barriere for fugler som trekker inn og ut av Øyeren langs Glomma.
- Av hensyn til både kultur- og naturverdier anmoder Nordre Øyeren Fuglestasjon Riksantikvaren om ikke å imøtekomme Statens vegvesens klage.

Forum for kulturminnevern i Lillestrøm

Vi har mottatt brev fra Forum for kulturminnevern i Lillestrøm 31. oktober 2025. De viser til klagesaken og kommer med noen kommentarer til spørsmålet om å endre fredningen av Fetsund lenser. Avslutningsvis oppfordrer de Riksantikvaren til ikke å endre på fredningen.

Riksantikvarens vurdering

Riksantikvaren er overordnet klagemyndighet for vedtak etter kulturminneloven fattet av fylkeskommunene og Sametinget.

Saken gjelder klage på vedtak om avslag på søknad om dispensasjon fra områdefredningen rundt Fetsund lenser for å bygge ny bru over Glomma. Riksantikvaren skal i denne saken prøve om Akershus fylkeskommunes vedtak er basert på riktig bruk av dispensasjonsbestemmelsen i kulturminneloven (kml.) og om saksbehandlingen er korrekt. Vi kan prøve alle sider av saken, jf. forvaltningsloven § 34 andre ledd.

Fetsund lenser er et tidligere tømmersorteringsanlegg ved Glommas utløp i Øyeren. Anlegget var i drift frem til 1985 og ble fredet i 1989 med hjemmel i kulturminneloven §§ 15 og 21 (dagens § 19). Fredningen etter § 15 omfatter alle tekniske innretninger i vann og med landtilknytning, og 25 bygninger som var knyttet til driften av anlegget og et administrasjonssenter på Lund. Fredningen etter § 21 omfatter et større område rundt anlegget, fra togbrua i nord og ca. 2 km sørvestover. Områdefredningen strekker seg videre halvveis ut i elveløpet.

Fetsund lenser framstår i dag hovedsakelig slik det var ved nedleggelsen i 1985. Sammen med Bingen atthaldslense utgjør fløtingsanlegget på Fetsund et helhetlig og unikt anlegg.

I klagen viser Statens vegvesen til at bygging av skråstagbrua ivaretar alle kravene satt av Riksantikvaren i forbindelse med innsigelsen i 2017, og at typen bru er valgt for å imøtekomme denne. Til dette vil Riksantikvaren kommentere at det var

traséalternativet vi reiste innsigelse til i 2017 og at alternative utforminger av brua ikke var fremlagt på daværende tidspunkt.

Riksantikvaren registrerer i innkomne merknader at det er uenighet mellom Statens vegvesen, MiA, Fetsund Lenseminneforening og Stiftelsen Fetsund lenser om hva som ble anbefalt når det gjaldt type bru i forbindelse med varsel om planoppstart i 2022.

Uavhengig av tidligere innsigelsessak og hva som har blitt sagt av partene i forbindelse med oppstart av detaljreguleringen, må fylkeskommunen og Riksantikvaren uansett forholde seg til fredningen og vilkårene for å dispensere fra den.

Ifølge søknaden om dispensasjon vil ikke selve brua utgjøre et fysisk inngrep i bygninger eller anlegg fredet etter paragraf 15. Det vestre brutårnet skal imidlertid bygges innenfor områdefredningen og er avhengig av dispensasjon fra kulturminneloven.

I kulturminneloven § 19 tredje ledd står det at det i "særlig tilfelle" kan gjøres unntak fra vedtak om fredning og fredningsbestemmelser for tiltak som "ikke medfører vesentlige inngrep i det fredete området".

Foreligger det et særlig tilfelle?

Som særlige tilfeller trekker forarbeidene til kulturminneloven frem tiltak som er nødvendige av hensyn til formålet med den enkelte fredningen, tiltak av vesentlig samfunnsmessig betydning og andre helt spesielle tilfeller.

Eksisterende bru over Glomma har snart nådd sin forventede levealder. Ny bru over Glomma er et tiltak av stor samfunnsmessig betydning. Vilåret om at det må foreligge et særlig tilfelle er etter Riksantikvarens vurdering derfor oppfylt i denne saken.

Innebærer tiltaket et vesentlig inngrep?

Hva som er et vesentlig inngrep, beror på et faglig skjønn. Riksantikvaren skal vurdere inngrepets art og størrelse sett opp mot kulturmiljøets art, størrelse og kulturhistoriske verdier. Formålet med fredningen og fredningsbestemmelsene har stor betydning for vesentlighetsspørsmålet. I vurderingen av dispensasjon etter § 19, må vi ta

utgangspunkt i hvordan tiltaket påvirker bygningene og objektene, som er fredet etter kulturminneloven § 15, og som ligger i området.

Fredningen av området rundt de fredete bygningene og innretningene i vann har ifølge fredningsvedtaket som formål *"å sikre virkningen av kulturminneanlegget Fetsund lenser i landskapet"*.

Anlegget som er fredet etter kml. § 15 innenfor dette området består av tekniske innretninger i Glomma langs den vestre elvebredden og 25 bygninger. De fredete bygningene og innretningene i vann er spredt over et stort område.

Det avgjørende for vurderingen av vesentlig inngrep er hvilken "virkning" av anlegget i landskapet fredningen er ment å ivareta. I fredningsvedtaket står det at *"Miljøverndepartementet finner at hele det areal som ble foreslått fredet 9. april 87 bør inngå i fredningen. Det er etter departementets syn for å sikre kulturminnet som den helhet det er. (...) Helhetsperspektivet er viktig i det formidlingsarbeid som vil bli drevet på museet. Etter departementets oppfatning er det foreslåtte fredningsomfanget nødvendig for å gi et realistisk inntrykk av den virksomhet som har foregått i området. Det er også anleggets størrelse som gjør det spesielt bevaringsverdig i nasjonal sammenheng"*.

Hensikten med områdefredningen er med andre ord å ivareta sammenhengen mellom de ulike fredete delene i anlegget for å sikre det som en helhet.

På fredningstidspunktet ble det vurdert å avgrense fredningen til området sør for veibrua, men departementet har i fredningsvedtaket opprettholdt omfanget. Dette er begrunnet med at kulturminnene nord for veibrua har stor betydning ved å understreke dimensjonene i anlegget og virksomheten.

Spørsmålet er om skråstagbrua vil påvirke helheten i anlegget på en slik måte at brua må anses som et vesentlig inngrep i fredningsområdet. I dette inngår en vurdering av den visuelle påvirkningen tiltaket vil ha. Det er naturlig å sammenlikne skråstagbrua med dagens bru.

Eksisterende bru over Glomma krysser også fredningsområdet til Fetsund lenser. Brua er en tofelts fagverksbru i stål med fire fundamenter i elveløpet. Fagverkskonstruksjonen ligger under brubanen, slik at brua, med unntak av rekkverk, ikke har konstruksjoner som stikker opp over veibanen. Brua ble bygget i 1959 og var der på fredningstidspunktet. Luftrommet over lensene er derfor allerede delt av dagens veibru over Glomma.

Den nye brua skiller seg imidlertid visuelt sett fra eksisterende bru, ved at den har et høyt brutårn på hver side. Vestre brutårn skal fundamenteres på fjell rett nord for den fredete Sootbrakkka med uthus. Brutårnet vil få en høyde på 60 meter over veibanen. I tillegg kommer høyden fra vannflaten og opp til vegbanen og tykkelsen på vegbanen. Det skal festes skråstag fra toppen av brutårnet. Det er særlig høyden på brutårnene og skråstagene som gjør at brua fremstår dominerende. De fredete innretningene i Glomma ligger rett over vannoverflaten. Ny bru vil videre få en avstand på kun 36 meter til nærmeste fredete bygning. Slik skråstagbrua er utformet nå, vil den visuelt sett bli svært dominerende og undergrave virkningen og opplevelsen av lenseanleggets helhet. Dimensjonene på brua, sett opp mot dimensjonene av freda bygninger og anlegg, gir etter Riksantikvarens vurdering et vesentlig misforhold.

Riksantikvaren mener at den planlagte brua vil motvirke formålet med fredningen, som er å bevare virkningen av det fredete anlegget i landskapet. Vi har derfor i likhet med fylkeskommunen kommet til at brua vil utgjøre et "vesentlig inngrep" i det fredete området, jf. kml. § 19 tredje ledd."

Akershus fylkeskommune har kun behandlet søknad om dispensasjon for bygging av brutårn innenfor det fredete området. De har ikke tatt stilling til søknad om midlertidig anleggsområde eller riving av eksisterende bru. Ettersom Riksantikvaren opprettholder fylkeskommunens avslag for bygging av brutårn og tiltakene henger så tett sammen, tar vi heller ikke stilling til de to andre tiltakene i søknaden.

Riksantikvarens kommentar til innkomne merknader

Foreningen Fet for framtiden og Nordre Øyeren Fuglestasjon viser til henholdsvis faren for skred ved bygging av ny bru, og skråstagbruas påvirkning på naturverdiene i Nordre Øyeren naturreservat, blant annet negativ påvirkningen på fuglelivet.

Riksantikvaren skal etter kulturminneloven primært vurdere hvordan tiltaket påvirker det fredete kulturmiljøet Fetsund lenser og om vilkårene for dispensasjon etter kulturminneloven er oppfylt. Vurdering av skredfare/grunnforhold og påvirkning på natur vil være vurderingstemaer i forbindelse med Lillestrøm kommunes planarbeid med ny detaljreguleringsplan for området.

Konklusjon

Riksantikvaren har vurdert alle sider av saken og opprettholder Akershus fylkeskommunes avslagsvedtak. Klagen tas ikke til følge.

Denne avgjørelsen er endelig og kan ikke klages på, jf. forvaltningsloven § 28

For å realisere brua må Riksantikvaren starte avfredningssak av deler av området fredet etter kulturminneloven § 19. Denne prosessen vil vi igangsette etter at detaljreguleringsplanen er vedtatt av Lillestrøm kommune.

Statens vegvesen kan gå videre med prosessen med å planlegge brua.

Vi merker oss at Statens vegvesen inviterer Riksantikvaren til å delta i prosessen om endelig utforming av brua og justering av foreslått versjon. Riksantikvaren takker ja til å bidra i denne prosessen.

Vennlig hilsen

Kaare Stang

seksjonssjef juridisk seksjon

Martine Magdalena Thodesen Sande
seniorrådgiver

Brevet er elektronisk godkjent uten underskrift

Kopi til:

Espen Roy Skaldehaug, Foreningen Fet for framtiden, 1900 FETSUND/ Forum for kulturminnevern Lillestrøm/ MiA - Museene i Akershus, Postboks 168, 2011 STRØMMEN/ Fetsund Lenseminneforening, c/o Fetsund LenserLundveien 3, 1900 FETSUND/ Lillestrøm kommune, Postboks 313, 2001 LILLESTRØM/ Stiftelsen Fetsund Lenser, Lundveien 3, 1900 FETSUND/ Akershus fylkeskommune, Schweigaards gate 4, 0185 OSLO/ Nordre Øyeren Fuglestasjon, Årnesveien 93, 2009 NORDBY